

злочини, в тому числі і тяжкі, та притягнути її до кримінальної відповідальності.

Враховуючи зазначене, пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 246 КПК України в частині того, що негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться у кримінальному провадженні щодо злочинів середньої тяжкості, а також до тяжких або особливо тяжких злочинів.

Список використаної літератури:

1. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII: станом на 02 січня 2020 р. Електрон. текст. дані. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/page>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 23.04.2020, [Електронний ресурс] – режим 2доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс]: затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 Електрон. текст. дані. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

Ключові слова: негласні (слідчі) розшукові дії, слідча та оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукові заходи, слідчі підрозділи, оперативно-розшукові підрозділи.

Ключевые слова: негласные (следственные) розыскные действия, следственная и оперативно-розыскная деятельность, оперативно-розыскные мероприятия, следственные подразделения, оперативно-розыскные подразделения.

Key words: covert (investigators) search actions, investigative and operational-search activities, operational-search measures, investigative units, operational-search units.

ГРЕСЬ ЮЛІА ОЛЕГІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук*

СПОСІБ ЗЛОЧИНУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Спосіб злочину цікавить вчених, які здійснюють свої дослідження у різних сферах наукового знання. Він є об'єктом наукового інтересу для криміналістики, кримінального права, кримінального процесуального права та кримінології.

У кримінальному праві спосіб вчинення злочину є складовою об'єктивної сторони і по своїй сутності характеризує злочинне діяння,

його вид, впливає на кваліфікацію та ступінь тяжкості відповідальності. Тобто характеристика способу злочину у кримінальному праві може мати своє відображення у статтях Особливої частини Кримінального кодексу України у вигляді кваліфікуючих обставин (наприклад, пп.4-5, 10-12 ч. 2 ст. 115 КК України, ч. 2 с. 121 тощо) та обставин, що обтяжують відповідальність (ст. 67 КК України) [6].

Ст. 91 КПК України серед обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, називає подію кримінального правопорушення, деталізуючи її елементи, серед яких є й спосіб його вчинення [7]. Тобто одним із завдань процесу доказування є встановлення способу злочину. З одного боку вказівка про це міститься у положеннях кримінального процесуального законодавства, з іншого ж – цього вимагає кримінально-правовий закон, що забезпечить винесення справедливого судового рішення.

Кримінологічна наука приділяє увагу питанню дослідження способу злочину у контексті механізму злочину та злочинної поведінки.

У криміналістичній літературі питанню дослідження способу злочину, його структури та зв'язку з іншими елементами, що характеризують окремі обставини злочинної події, приділяється досить багато уваги.

Р.С. Белкін зазначає, що дані про спосіб вчинення та приховування злочину є центральним елементом криміналістичної характеристики злочину, адже саме він виражає функціональний бік злочинної діяльності. Вчений акцентує увагу на тому, що розуміння способу злочину включає не лише набір інформації про операції, реалізовані злочинцем, але й про специфіку відображення дій злочинця в оточуючому середовищі [1, с. 658]. Така висока оцінка значення способу злочину базується на багаторічних наукових дослідженнях та аналізі матеріалів практики слідчої діяльності. Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко та інші автори підручника з криміналістики акцентують увагу на пізнавальному сенсі способу злочину, вказуючи на його прямий зв'язок зі способом виявлення та розслідування злочину [5, с. 364].

Дійсно, в основі процесу розслідування лежить робота слідчого з інформацією, що міститься у слідах злочину. Злочинець, спосіб його дії – все це отримує своє відображення у об'єктивній дійсності у зв'язку із вчиненням злочину. І розкрити його, тобто встановити всі обставини та учасників, роль і дії кожного можна лише на підставі дослідження інформації про злочинну подію, що зберіглася в матеріальних та ідеальних слідах. Відповідно сліди, що утворюються на місці події, на пряму залежать від того способу вчинення злочину, що обрав правопорушник.

Слушно зауважує В.В. Тіщенко, вказуючи на те, що обрання і застосування певного способу злочину вказує на певні властивості особи злочинця, його вміння, знання, навички, особливості психіки, зв'язок із місцевістю, часом та іншими умовами вчинення злочину [4, с. 355]. Тобто обрання способу вчинення злочину носить не випадковий, а обумовлений рядом суб'єктивних та об'єктивних факторів, які повинні виявлятися та враховуватися при розслідуванні, характер.

По суті, дана ідея є не новою. Г.Г Зуйков розглядав спосіб вчинення злочину як систему дій з підготовки, вчинення та приховування злочину, детерміновану умовами зовнішнього середовища та психофізіологічними якостями особистості злочинця, що пов'язані з вибірко-вим використанням відповідних засобів та умов місця та часу злочину [3, с. 84]. Тобто здійснення злочинцем певних операцій та прийомів при підготовці до злочину, під час його вчинення та приховування злочину і його слідів детермінується рядом умов і факторів, які багато в чому залежать від самого злочинця.

В.Ю. Шепітько розглядає спосіб злочину як образ дій злочинця, що виражається в певній системі операцій та прийомів. Спосіб учинення злочину він ототожнює із поняттям «modus operandi system», вказуючи, що злочинець діє аналогічним способом у аналогічних умовах, виходячи зі своїх соціальних та психологічних характеристик та девіацій [2, с. 770-771]. Такий підхід до розуміння способу злочину в першу чергу має свою реалізацію у випадках, коли правоохоронці мають справу із серійним вчиненням злочинів. Тобто коли злочинець або група осіб вчиняють злочини подібним способом декілька разів. При цьому дані злочини можуть бути віддалені одне від одного у часі та вчинятися у різній місцевості. Крім того за кожним із фактів вчинення правопорушення слідчі можуть виявляти різний за обсягом масив інформації. Проте саме на основі аналізу подібного способу скоєння злочину за подібних умов та щодо подібних об'єктів та предметів злочинного посягання дані епізоди можуть бути поєднані у серію, а відповідно обсяг наявної у слідства інформації про злочинця/злочинців та самі злочини може значно зрости.

Тобто дослідження способу злочину має надзвичайно важливе значення для процесу розслідування правопорушення, правильної його кваліфікації, належного судового розгляду та притягнення винної особи до співрозмірної завданій шкоді відповідальності, а також вироблення заходів кримінологічної та криміналістичної профілактики.

Список використаної літератури:

1. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика: учебник для вузов. 3-е изд., переаб. и доп. Москва: Норма, 2007. 944 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2018. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / ред-кол. : В.Ю. Шепітько (голова) та ін. 952 с.
3. Зуйков Г.Г. Поиск преступников по признакам способов совершения преступлений. Учебное пособие. Москва: НИИРЮ ВШ МВД СССР, 1970. 191 с.
4. Криміналістика: підручник / за ред. В.В. Тіщенко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 556 с.
5. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко. В.І. Бояров та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 504 с.

6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]: станом на 28 квітня 2020 р. Електрон. текст. дані. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]: станом на 28 квітня 2020 р. Електрон. текст. дані. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Ключові слова: спосіб злочину, місце події, слід, матеріальні сліди, ідеальні сліди, особа злочинця.

Ключевые слова: способ преступления, место события, след, материальные следы, идеальные следы, личность преступника.

Key words: way of crime, place of occurrence, trace, material traces, perfect traces, person of the offender.

ДИНТУ ВАЛЕРІЯ АРКАДІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики, кандидат юридичних наук, доцент*

ОЗНАКИ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Спеціальний слідчий експеримент (ССЕ) є найбільш «делікатною» формою контролю за вчиненням злочину, оскільки ризики щодо результативності, ефективності проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії (НСРД) є більшими порівняно з іншими формами контролю за вчиненням злочину та іншими негласними слідчими (розшуковими) діями. Це пов'язано з порядком, умовами й організацією його проведення.

ССЕ уперше з'явився у вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві. На відміну від інших НСРД, аналогії яких прослідковуються в нормах оперативно-розшукового законодавства України, ССЕ зустрічається вперше. Для глибшого розуміння природи ССЕ та ґрунтовнішого його дослідження слід проаналізувати сукупність ознак, власних йому.

Першою ознакою ССЕ є мета його проведення, зокрема перевірка дійсних намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, спостереження за її поведінкою та прийняттям нею рішення щодо вчинення злочину. Тяжкість вчиненого злочину не є в цьому випадку визначальною ознакою, оскільки є необхідною умовою проведення більшості НСРД. А тому основний акцент слід ставити саме на спостереженні за поведінкою такої особи та кінцевому результаті її поведінки, а саме на прийнятті нею рішення.

Другою ознакою такого ССЕ є об'єкт пізнання, яким виступає сам злочинець у відповідних умовах. У контексті цієї ознаки слід зауважити про дискусію, що здавна триває в теорії оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). Мова йде про те, чи допускається ССЕ (у теорії